

Kirje

23.11.2023

VN/23885/2023

VN/23885/2023-OKM-26

Jakelussa mainittu

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto

Valtiovarainministeriö on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriöltä lausuntoa hallituksen esityksestä laiksi hyvinvointialueesta annetun lain sekä eräiden muiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Pyydettyinä lausuntonaan opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa seuraavaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääehdotus on, että lakeihin hyvinvointialueesta (611/2021) ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) on lisättävä opetus- ja kulttuuriministeriö hyvinvointialueiden ohjaukseen. Hallitusohjelmassa on sovittu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan toimenpiteistä, joiden toteuttaminen kytkeytyy hyvinvointialueiden tehtäviin. Hyvinvointialueiden toteuttamista palveluista opiskeluhoolto on opetus- ja kulttuuriministeriön lainsäädäntöön perustuvaa ja siten edellyttää osallistumista myös ohjaukseen. Lisäksi opetusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esityksen tavoitteiden toteutuminen edellyttää, että erityisesti kustannusvaikuttavuuden ohjaamisen asiantuntemusta ja sote-palvelujärjestelmän tuntemusta vahvistetaan valtiovarainministeriössä ja kaikilla ohjauksen tasoilla.

Opiskeluhoiltoa toteutetaan lain mukaan opetustoimen sekä hyvinvointialueen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä, ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoiltona. Hyvinvointialueiden lakisääteisistä tehtävistä sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalla on yhteys opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan toimintaan. Hallitusohjelmassa on sovittu parlamentaarisen TKI-ryhmän ehdotusten toimeenpanosta ja tutkimus- ja kehittämisrahoituksen nostosta neljään prosenttiin. Hallitusohjelmataavoitteet koskevat tutkimus- ja kehittämisjärjestelmää systeemisesti. Kokonaisuudessa on varmistettava valtion 1,2 % osuuden lisäksi muun julkisen rahoituksen osuus tutkimus- ja kehittämisrahoituksen 4 % bruttokansantuotetavoitteesta. Hyvinvointialueet liittyvät tutkimuksen kautta valtioneuvoston kanslian johdolla tehtävään tutkimus- ja kehittämisrahoituksen tason nostoon.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastasi osaltaan (maaliskuusta 2021 lähtien) sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen valmistelusta sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanon kansallisten toimijoiden tiekartan mukaisesti. Ministeriö osallistui toimeenpanon valmisteluun 1) toimeenpanon koordinaatioryhmässä sekä 2) uudistuksen toimeenpanon

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

johtamisen ja osaamisen valmisteluryhmässä ja 3) yhdyspintojen valmisteluryhmässä. Toimeenpanotyössä painottuivat erityisesti oppilas- ja opiskelijahuolto ja keskeisesti osana yhdyspintatyötä yhdessä nuorten palvelujen ja nuorten osallisuuden, kulttuuripalveluiden (erityisesti hyvinvoinnin edistämisen osalta) ja liikuntaneuvonta kanssa sekä johtaminen ja osaaaminen. Teemaryhmistä ministeriö osallistui opiskeluhuollon teemaryhmään keskeisenä oppilas- ja opiskeluhuollon toimijana. Lisäksi ministeriö on osallistunut ja osallistuu edelleen Kuntaliiton puheenjohtamaan Kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspinnat –hankkeeseen.

Hallitusohjelman linjauksien mukaisesti hyvinvointialueita kannustetaan panostamaan asukaidensa hyvinvoinnin ja terveyden kannalta keskeisiin ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) -kertoimen painoarvoa kasvatetaan nykyisestä. Samalla tarkastellaan kuntien ja hyvinvointialueiden välistä rahoitusratkaisua siten, että se kannustaa panostamaan terveyden edistämiseen ja ennaltaehkäisevään työhön.

Hallitus vahvistaa opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön välistä yhteistyötä. Tavoitteena on esimerkiksi kulttuurin ja taiteen sekä liikunnan laajempi hyödyntäminen ennaltaehkäisevässä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lisäksi hallitus on osoittanut lasten, nuorten ja perheiden ministeriryhmän puheenjohtajuuden ml. sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut opetus- ja kulttuuriministeriöön sekä samoin kokonaisvastuun nuorten hyvinvointityön johtamisesta opetus- ja kulttuuriministeriöön.

Hallitusohjelmassa painottuu kuntien ja hyvinvointialueiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteistyö sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen poikkihallinnollisella yhteistyöllä, joissa kummassakin erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriön sektoriin kuuluvilla toimilla on yhdyspintatoimina merkittävä ja kasvava rooli. Hallitusohjelman mukaisesti oppilas- ja opiskelijahuollolla on keskeinen rooli lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa. Hallitus edellyttää kuntien ja hyvinvointialueiden tekemän tiivistä yhteistyötä opiskeluhuollon toimivuu-den turvaamiseksi.

Hyvinvointialueiden ohjauksen yhteensovittaminen säädetään hallitusohjelman mukaisesti valtiovarainministeriön tehtäväksi. Hyvinvointialueiden ohjauksesta vastaavat valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä sisäministeriö. Myös muiden ministeriöiden vastuualueilla on toimintoja, joissa on huomioitava hyvinvointialueet (ks. asettamis päätös: [ASETTAMISPAATOS_20230830103735.PDF \(hankeikkuna.fi\)](#)).

Hallitusohjelmassa on sovittu seuraavista opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan toimenpiteistä, joiden toteuttaminen kytkeytyy myös hyvinvointialueiden tehtäviin.

1. Opiskeluhoito: Hallituskauden alussa hallitus tekee kustannus- ja vaikuttavuusarvioinnin oppilas- ja opiskelijahuollon toimivuudesta. Oppilas- ja opiskelijahuollon osalta luodaan mahdollisuus sopia kyseisten palveluiden organisoimisesta myös kuntien kautta. Opiskeluhuollossa varmistetaan palveluiden saatavuus, jatkuvuus sekä tiedonkulku eri toimijoiden ja viranomaisten välillä tarvittavin lainsäädännöllisin muutoksin. Huolena erityisesti yhteisöllisen opiskeluhuollon edellyttämän yhteistyön toteutumisen haasteet hyvinvointialueen ja opetuksen järjestäjien, pääsääntöisesti kuntien, kesken.
2. Lapset ja nuoret: Kokonaisvastuu nuorten hyvinvointityön johtamisesta on hallitusohjelman mukaisesti OKM:ssä. Poikkihallinnollinen toimenpideohjelma (VANUPO) laaditaan nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja hyvinvointivajeen sekä mielenterveyden ongelmien paikkaamiseksi. Etsivään nuorisotyöhön ja nuorten työpajoihin panostetaan. Nuorisovaltuustojen asemaa vahvistetaan kunnissa ja hyvinvointialueilla.
3. Kulttuuripalvelut ja elintapaohjaus: Hallitus vahvistaa OKM:n sekä STM:n välistä yhteistyötä. Tavoitteena on esimerkiksi kulttuurin ja taiteen sekä liikunnan laajempi hyödyntäminen ennaltaehkäisevässä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kulttuuripoliittinen selvitys. Kulttuurin ja luovien alojen sosiaali- ja työttömyysturvan ongelmien tarkastelu osana sosiaaliturvauudistusta

- Liikuntaneuvonta osana elintapaohjausta: Hallitusohjelmassa on toimenpiteitä, joilla vahvistetaan elintapaohjausta ja liikuntaneuvontaa, lisätään neuvoloihin perheliikuntaneuvontaa, ja MOVE!-tulosten perusteella annettava henkilökohtainen liikuntaneuvonta otetaan käyttöön peruskoulujen laajojen terveystarkastusten yhteydessä. Liikunnallisen elämäntavan ja toimintakyvyn poikkihallinnollista ohjelmaa (Suomi liikkeelle) koordinoidaan opetus- ja kulttuuriministeriöstä.

Koska hyvinvointialueilla on keskeinen rooli opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla säädettyjen tehtävien toteuttajana sekä hallitusohjelmassa sovittujen tavoitteiden edistäjänä ja osa hyvinvointialueiden tehtävistä on yhteydessä opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan, opetus- ja kulttuuriministeriö esittää osaltaan tehtäväksi seuraavia säädösmuutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin (612/2021) ja lakiin hyvinvointialueista (611/2021).

Muutosesitys lakiin hyvinvointialueista (611/2021)

Hallituksen esityksessä esitetään uutta pykälää 11 lisättäväksi hyvinvointialueiden seurannasta, ohjauksesta ja laillisuusvalvonnasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää lisättäväksi pykälän 11 toiseen momenttiin loppuun seuraavaa: ”sekä opetus- ja kulttuuritoimen yleinen ohjaus, suunnittelu ja kehittäminen opetus- ja kulttuuriministeriölle sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain § 22 (612/2021) mukaisesti.”

Muutosesitys sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin (612/2021):

Uusi pykäläesitys 22 sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin: Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa toimialallaan hyvinvointialueiden strategisesta ohjauksesta, sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tavoitteiden valmistelusta ja niiden seuraamisesta hyvinvointialueiden toiminnan ohjauksessa.

Muut muutosesitykset ja huomiot liittyen lakiin hyvinvointialueista (611/2021)

- Lausuttavana olevassa uudessa pykäläesityksessä 12a todetaan hyvinvointialueiden tehtäviä koskevista valtakunnallisista tavoitteista. Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää edellä esitetyn uuden pykälän 22 johdosta, että opetus- ja kulttuuriministeriö osallistuu toimialansa osalta valtakunnallisten tavoitteiden valmisteluun, ohjaukseen ja seurantaan. Tämä myös siitäkin syystä, että tavoitteissa mainitaan kohdassa 4 kuntien- ja hyvinvointialueiden yhdyspinta-asiat sekä kohdassa 8 tavoitteet koulutus-, tutkimus-, kehittäminen ja innovaatiotoiminnalle, joissa hyvinvointialueiden strateginen ohjaus liittyy olennaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan. Näissä toimita ministeriö toimii tiiviissä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että pykälän (2 momentin kohta 4) perusteluihin lisätään kulttuurihyvinvointi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhtenä monialaisena välineenä.
- Lausuttavana olevaan pykäläesitykseen 13a sisältyy neuvottelu hyvinvointialueiden kanssa. Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää muutosta pykälän 1. momenttiin seuraavasti (kursivoitu):
Valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ja sisäministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö neuvottelevat vuosittain hyvinvointialueen kanssa—
- Lausuttavana olevan muutosesityksen (lakiin hyvinvointialueista) uudessa pykäläesityksessä 13 säädetään hyvinvointialueneuvottelukunnasta. Hallitusohjelman linjaamasti hyvinvointialueiden toimintaan ja talouden ohjaukseen liittyvät lakisääteiset välineet, kuten neuvottelukunnat, neuvottelut ja valtakunnalliset tavoitteet, yhdistetään. Neuvottelumennettelyitä selkiytetään ja neuvotteluille määritellään nykyistä selkeämmät tavoitteet. Opetus- ja kulttuuriministeriö on ollut edustettuna sekä Hyvinvointialuetalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa (Hythanek) että Sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnassa

(Sotenek). Esitämme ministeriöllemme jäsenyyttä em. aiemmista jäsenyyksistä sekä tehtävistään johtuen jäsenyyttä myös uuteen asetettavaan hyvinvointialueiden neuvottelukuntaan.

4. Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota, että hallituksen esityksen mukaan tavoitteena on yhtenäistää ja selkeyttää hyvinvointialueiden valtion ohjausta, jotta voidaan varmistaa yhdenvertaisten ja laadukkaiden palveluiden toteutuminen hyvinvointialueilla sekä hillitä kustannusten nousua ja edistää kustannusvaikuttavuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että kustannusten kasvun lisäksi ohjauksessa otetaan huomioon palvelujen kustannusvaikuttavuuden edistäminen. Ministeriö huomauttaa kuitenkin, että tämä edellyttää tietoa, ei vain kustannuksista, vaan hoitomenetelmien ja toimintamallien potilaille ja asiakkaille tuottavista hyödyistä. Kustannusvaikutustavoitteen saavuttaminen edellyttää sitä, että valtionvarainministeriössä on asiantuntemusta sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnasta ja sen kustannusvaikuttavuudesta ja siitä, miten sitä voidaan edistää valtion ohjauksella. Hyvinvointialueiden ohjauksessa tulisi laajemminkin kiinnittää huomiota siihen, mitä kustannusvaikuttavuuden edistäminen edellyttää eri ohjauksen tasoilla ja mitä se edellyttää kansallisella tasolla tiedon tuotannolta, tutkimukselta, tutkimusrahoitukselta ja eri toimijoilta, kuten korkeakouluilta, tutkimuslaitoksilta ja ministeriöiltä.

Kansliapäällikkö

Anita Lehikoinen

Neuvotteleva virkamies

Merja Niemi

Jakelu

VM Valtiovarainministeriö